

Hoe regelmatig gaan ouderen op tandartsbezoek?

Een jaarlijks tandartsbezoek, het is één van de sleutelfactoren voor een goede mondgezondheid. Maar hoe regelmatig gaan ouderen nog langs bij de tandarts? En hoe groot is het verschil tussen thuiswonende ouderen en ouderen in een woonzorgcentrum? De Onafhankelijke Ziekenfondsen onderzochten de mond- en tandzorg bij 70-plussers in een nieuwe studie.

Preventieve en bewarende mondzorg is essentieel voor onze mondgezondheid én onze algemene gezondheid en levenskwaliteit. Dat geldt natuurlijk ook voor ouderen, met of zonder eigen gebit. In deze studie nemen de Onafhankelijke Ziekenfondsen daarom de mond- en tandzorg bij 70-plussers onder de loep, een thema dat door de vergrijzing van de bevolking enkel belangrijker wordt. Enkele kenmerken van deze doelgroep:

- Bijna 9 op de 10 van de 70-plussers wonen thuis zonder verpleegkundige verzorging.
- Binnen de zorgafhankelijke ouderen onderscheiden we enerzijds bewoners van woonzorgcentra (2,8% in

een Rustoord voor Bejaarden (ROB) en 5,1% in een Rust- en Verzorgings- tehuis (RVT)) en anderzijds thuiswonende ouderen die thuisverzorging krijgen (5,5%).

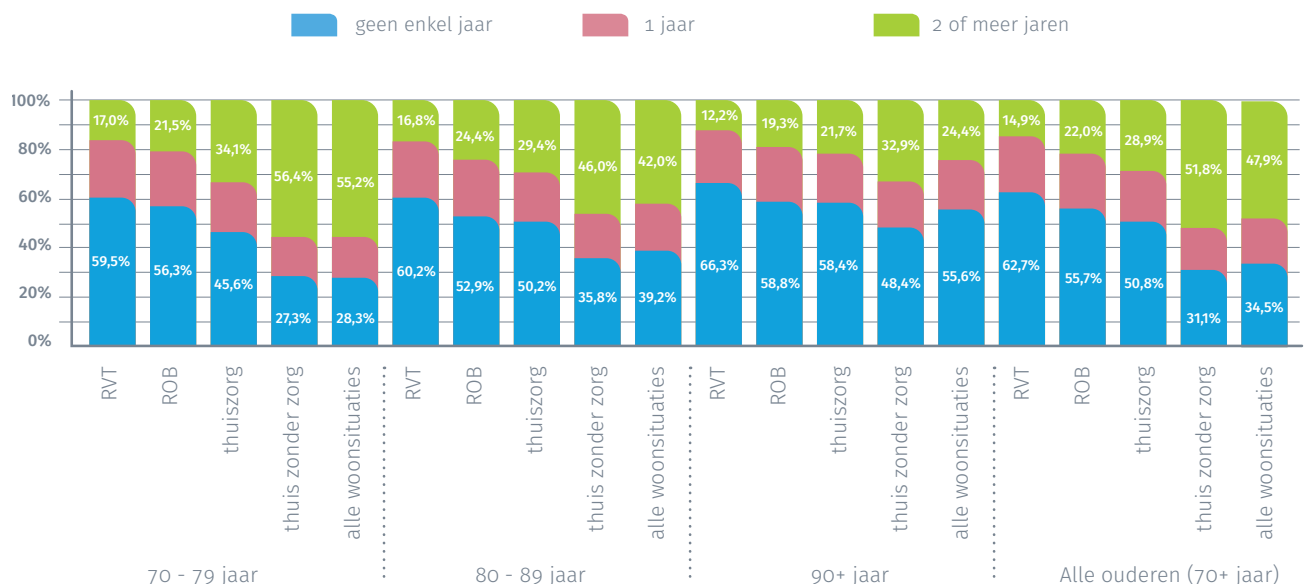
- Met de leeftijd stijgt het aantal ouderen in een woonzorgcentrum of met thuisverzorging. Tot meer dan 50% bij 90-plussers.

Een specifieke aandacht voor zorgafhankelijke ouderen is heel belangrijk. Voor hun dagelijkse mondverzorging zijn ze namelijk afhankelijk van anderen (mantelzorgers, verzorgers, zorgverleners, ...). Bovendien toont onderzoek een zwakke mondgezondheid en hoge behandelneed aan bij kwetsbare ouderen in ons land¹.

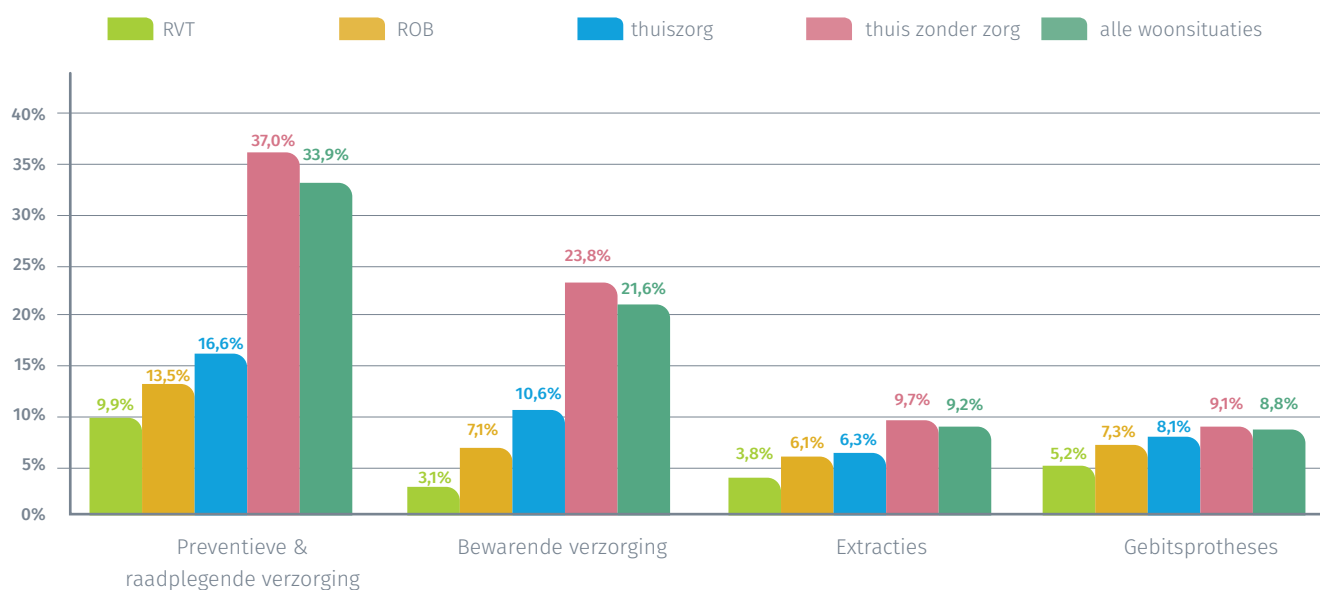
Hoe ouder, hoe minder tandartsbezoeken

Hoe regelmatig zien ouderen de tandarts nu precies? Figuur 1 toont het aantal jaren met minstens één contact met de tandarts tussen 2015 en 2017. Daaruit blijkt dat **bijna de helft van alle ouderen (47,9%) regelmatig bij de tandarts ging, maar ook dat 1 op de 3 (34,5%) geen enkele keer de tandarts bezocht**. Ter vergelijking: in Nederland bezocht meer dan de helft van de 70-plussers de tandarts in 2018². Ook vergeleken met andere leeftijdscategorieën scoren onze ouderen minder: bij de Belgen tussen 25 en 64 jaar gaat meer dan de helft regelmatig naar de tandarts³.

Figuur 1: Aantal jaren met minstens één contact met de tandarts, volgens leeftijdsgroep en per woonsituatie, Onafhankelijke Ziekenfondsen, 2015-2017

Figuur 2: Percentage ouderen met een verstrekking voor mondzorg in 2017, volgens woonsituatie, Onafhankelijke Ziekenfondsen, 2017

Het hoeft wellicht niet te verbazen: het aandeel ouderen met regelmatige mondzorg daalt met de leeftijd. Van meer dan de helft van de 70- tot 79-jarigen (55,2%) tot slechts een kwart van de 90-plussers (24,4%). **Het aandeel ouderen dat geen tandarts ziet, stijgt dan weer met de leeftijd: van iets meer dan een kwart van de 70- tot 79-jarigen (27,3%) tot meer dan de helft van de 90-plussers (55,6%).** Deze cijfers komen overeen met de resultaten van het InterMutualistisch Agentschap (IMA).

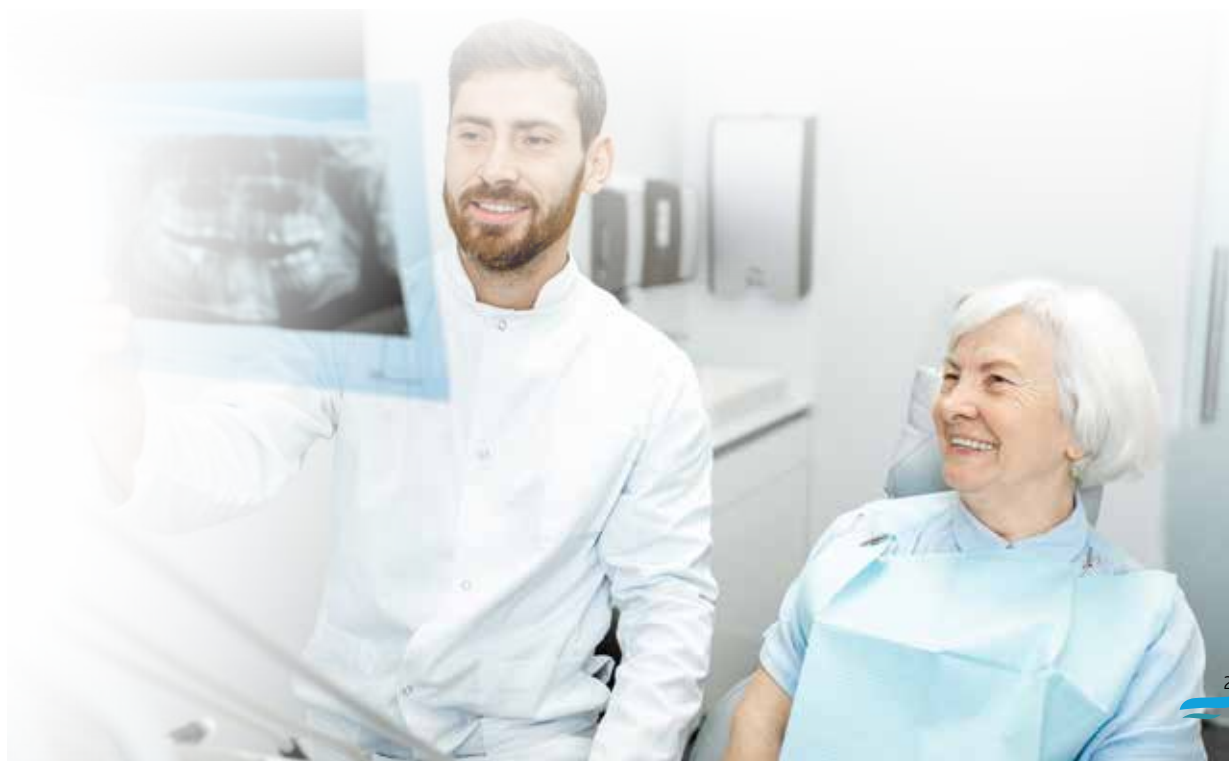
Zorgafhankelijke ouderen zien amper de tandarts

Hoe groot is het verschil qua mondzorg tussen 70-plussers die wel of niet zorgafhankelijk zijn? Ook die cijfers zien we terug in Figuur 1. **5 à 6 op de 10 zorgafhankelijke ouderen zagen geen tandarts tussen 2015 en 2017, tegenover 3 op de 10 thuiswonende ouderen zonder thuisverzorging.** Deze verschillen komen terug binnen elke leeftijdsgroep.

Bij de zorgafhankelijke ouderen (onder 90 jaar) merken we ook **duidelijke verschillen tussen thuiswonende ouderen met thuiszorg en ouderen in een woonzorgcentrum. Ouderen met thuiszorg zien regelmatig de tandarts en het aandeel dat nooit de tandarts ziet is lager.**

Vanwaar die gebrekkige mondzorg?

Waarom zien zo weinig (zorgafhankelijke) ouderen nu een tandarts? Bij de

ouderen zelf speelt hun gezondheid een rol, maar ook socio-demografische factoren als hun woonplaats, inkomen, opleidingsniveau en leeftijd. Daarnaast zijn er ook elementen als de (financiële) toegankelijkheid van mondzorg, het vervoer (en de kostprijs ervan) naar de tandartspraktijk, een gebrekkige kennis over het belang van een goede mondgezondheid en angst voor de tandarts. Ook voor tandartsen is het niet vanzelfsprekend om bv. zorgafhankelijke ouderen te behandelen met bepaalde fysieke of mentale problemen. Daarvoor is uiteraard beschikbaar tandarts materiaal en vaak ook assistentie nodig.

Ten slotte zijn er ook nog structurele factoren die de toegang tot mondzorg bemoeilijken: een gebrek aan correcte infrastructuur in woonzorgcentra, weinig of geen coördinatie tussen de actoren, personeelstekorten om tandartsbezoeken te organiseren, ...

Voor preventieve en bewarende verzorging

Figuur 2 toont het percentage ouderen met een prestatie in 2017 voor de vier meest voorkomende types mondzorg, en dat volgens de woonsituatie. Wat blijkt? Als ouderen wel een tandarts zagen, kregen ze vooral preventieve en bewarende verzorging.

Voor preventieve en/of raadplegende zorg gaat het om 33,9% van de ouderen in 2017. We moeten deze cijfers wel nuanceren, omdat preventieve verstrekkingen niet geattesteerd worden als er tegelijkertijd meer ingrijpende verstrekkingen gebeuren (bewarend, extracties, ...). Preventieve verzorging omvat vooral het mondonderzoek en de reiniging van het gebit (tandsteenverwijdering), met als doel om bewarende zorg of extracties te voorkomen.

1 op de 5 ouderen (21,6%) kreeg bewarende verzorging in 2017. Het gaat vooral om het opvullen van gaatjes. In woonzorgcentra ligt dat percentage echter flink lager. Slechts 1 op de 10 bewoners kreeg bewarende verzorging in 2017, hoewel tandbederf vaak voorkomt bij ouderen. En hoe zit het met extracties en protheses? Dat blijkt weinig voor te komen bij ouderen. Minder dan 1 op de 10 van de 70-plussers liet in 2017 een tand(wortel) trekken en hetzelfde geldt voor het plaatsen of behandelen van een gebitsprothese.

Weinig preventieve mondzorg bij zorgafhankelijke ouderen

Een jaarlijks preventief tandartsbezoek is fundamenteel, zowel voor onze mondgezondheid als onze algemene

gezondheid. Figuur 3 toont het aantal jaren met minstens één contact met de tandarts voor preventieve en/of raadplegende zorg tussen 2015 en 2017. Daaruit blijkt echter dat slechts 1 op de 3 ouderen (33,8%) regelmatig bij de tandarts langsging voor zo'n controle. Daarnaast zien we dat **bijna de helft van alle ouderen (47,2%) geen preventieve of raadplegende mondzorg kreeg over een periode van 3 jaar.**

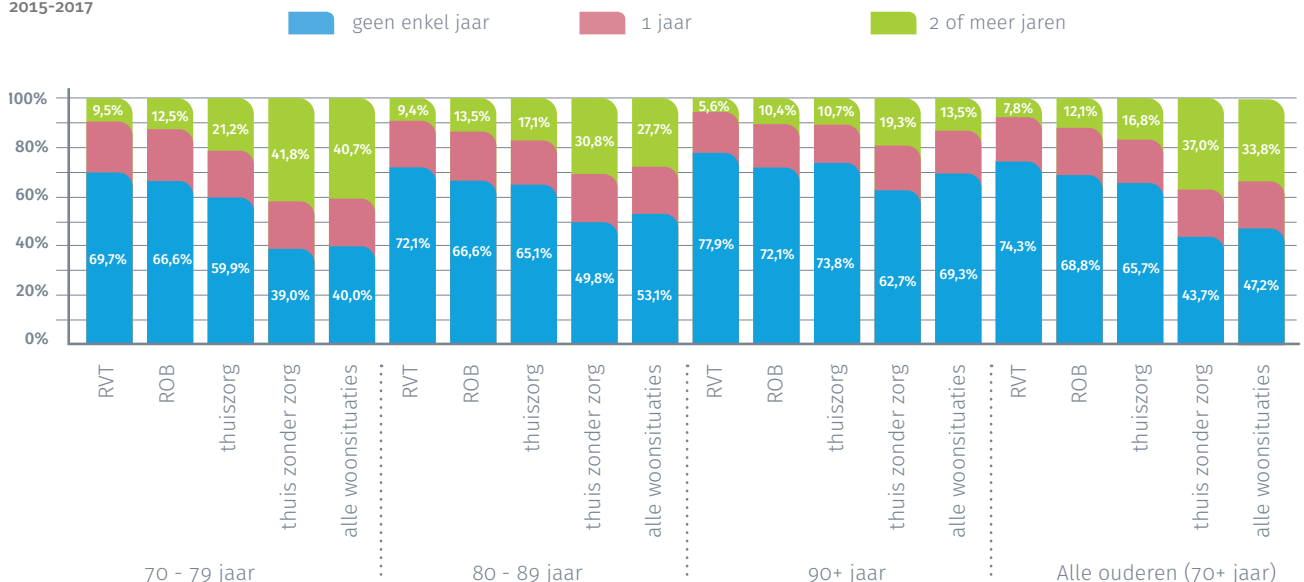
Met de leeftijd daalt het percentage ouderen met regelmatige preventieve mondzorg fel: van 40,7% bij 70- tot 79-jarigen tot 13,5% bij 90-plussers. Bijna 7 op de 10 van de 90-plussers (69,3%) kreeg zelfs geen enkele preventieve en raadplegende mondzorg tussen 2015 en 2017.

Voor zorgafhankelijke ouderen krijgen zeer weinig preventieve mondzorg: slechts 1 op de 10 ouderen in een woonzorgcentrum en minder dan 2 op de 10 thuiswonende ouderen met thuisverzorging.

Conclusies

Ongeveer de helft van de ouderen zag regelmatig de tandarts tussen 2015 en 2017, maar bij zorgafhankelijke ouderen zakte dit aandeel tot onder de 30%. Ook binnen de zorgafhankelijke ouderen zijn er nog duidelijke

Figuur 3: Aantal jaren met minstens één contact met de tandarts voor preventieve mondzorg volgens leeftijdsgroep en woonsituatie, Onafhankelijke Ziekenfondsen, 2015-2017

verschillen. Zo kregen thuiswonende ouderen met thuisverzorging onder de 90 jaar regelmatig (preventieve) mondverzorging dan ouderen in een woonzorgcentrum.

Bij thuiswonende ouderen zonder thuisverzorging daalt de regelmatige mondzorg sterk met de leeftijd: van meer dan de helft van de 70- tot 79-jarigen tot slechts 1 op de 3 van de 90-plussers. Ook voor regelmatige preventieve mondzorg zien we bij deze groep een scherpe daling.

Methodologie

Deze studie is gebaseerd op anonieme administratieve terugbetalingsgegevens voor geneeskundige verzorging van 213.677 ouderen die tussen 2015 en 2017 lid waren bij de Onafhankelijke Ziekenfondsen. We bekeken ook de woonsituatie, en dus de zorgafhankelijkheid, tijdens het jaar 2017. Ouderen die tijdens dat jaar van hun eigen woning verhuisden naar een woonzorgcentrum hebben we uit onze cijfers gehaald (ongeveer 8.600 ouderen). Verstrekkingen voor orthodontie en radiografie zijn niet opgenomen in deze studie.

WIES KESTENS, STEVEN BRABANT EN MAARTEN PEETERS

Dienst Vertegenwoordiging & Studies van de Onafhankelijke Ziekenfondsen

Aanbevelingen van de Onafhankelijke Ziekenfondsen

- **Gepaste mobiliteit in twee richtingen voor bewoners van woonzorgcentra:** de Onafhankelijke Ziekenfondsen ijveren voor betaalbaar aangepast vervoer naar de tandarts en de evaluatie en latere uitbreiding van pilootprojecten als de mobiele tandartspraktijk. Het is ook belangrijk om andere gelijkaardige projecten in kaart te brengen en een gezamenlijke, structurele aanpak uit te werken.
- **Grotere gezondheidsvaardigheden voor ouderen:** heel wat ouderen wonen nog autonoom thuis. Het is belangrijk dat zij beseffen hoe belangrijk preventieve mond- en tandzorg is. De familie, vrienden en mantelzorgers kunnen een actieve rol spelen bij het uitbreiden van die gezondheidsvaardigheden. Ook in de woonzorgcentra en de thuiszorg zijn die gezondheidsvaardigheden van de ouderen essentieel. Die cultuur van mond- en tandzorg kan tot stand komen door een grotere sensibilisering bij de ouderen zelf, maar ook bij het zorgpersoneel, mantelzorgers en bezoekende familie en vrienden.
- **Een concrete rol voor de mondhygiënist:** mondhygiënisten hebben een perfect profiel om een performant, preventief mondzorgbeleid uit te stippelen binnen zorginstellingen en -organisaties. Deze rol kan in de toekomst gekoppeld worden aan het Vlaamse project rond procesbegeleiders mondzorg in woonzorgcentra, of regionaal opgenomen worden binnen de financiering van de woonzorgcentra of de thuiszorgdiensten. Daarnaast kan er ook nagedacht worden over de financiering van de autonome handelingen die de mondhygiënist mag uitvoeren, namelijk prestaties die vooral gericht zijn op preventieve mond- en tandzorg.
- **Mondonderzoek uitbreiden naar 67-plussers:** door dit mondonderzoek uit te breiden naar 67-plussers, kunnen we de financiële toegankelijkheid van mond- en tandzorg voor hen bevorderen. Het is ook aangeraden om de regionale financieringsmogelijkheden te onderzoeken in de woonzorgcentra.
- **Een kwaliteitsindicator rond mond- en tandzorg in de woonzorgcentra:** zo'n indicator binnen de bestaande projecten rond kwaliteitsindicatoren in de woonzorgcentra is belangrijk om de (preventieve) mond- en tandzorg te monitoren. Het zet de woonzorgcentra ook aan om werk te maken van een gestructureerd beleid hierrond.

1 Luc De Visschere, Barbara Janssens, Griet De Reu, Joke Duyck, en Jacques Vanobbergen. "An Oral Health Survey of Vulnerable Older People in Belgium." *Clinical Oral Investigations* 20.8 (2015): 1903-912. Web.

2 Centraal Bureau voor Statistiek - Mondzorg

3 IMA Atlas - Tandartsbezoek, (2015-2017)